

Henrik Tala

Ranska ja talvisota

"Ranska ja talvisota"⁽¹⁾ on aiheena tavattoman laaja ja monitahoinen, eikä sen edes alustava käsittely pienessä esitelmässä tai artikkelissa ole mielekästä eikä mahdollistakaan. Aiheesta tekemäni opinnäytetyönkin otsikko on huomattavasti spesifimpi: *Ranskan hanke sotilaallisesta interventiosta talvisotaan*. Nyt käsillä olevaa tarkoitusta varten valitsin kuitenkin pelkistetyn version "Ranska ja talvisota". Siihen on oma selityksensä.

Yliopistopiireissä epäilemättä yleisin graduntekijälle esitetty kysymys on: "Mikä on gradusi aihe?" Useimmiten olen selkeyden vuoksi vastannut vain yksinkertaisesti "Ranska ja talvisota". Yhdeksässä tapauksessa kymmenestä vastaus on kirvoittanut jatkokysymyksen: "Ai siis mitä yhteistä niillä muka on?" Aion nyt vastata tähän kysymykseen. Selvitän ensin sitä, millä tavoin Ranskassa oltiin kiinnostuneita Suomesta talvisodan aikana, mitä siitä seurasi ja mitä lopulta tapahtui. Tämän jälkeen valotan esimerkkien avulla niitä tekijöitä, jotka olivat ranskalaisten toiminnan taustalla.

Ranskalaisten interventiohanke talvisotaan

Tammikuun 1940 lopulla Suomen sotatilanne vaikutti kohtuullisen hyvältä. Armeija oli vakiinnuttanut rintaman paikoilleen, vihollisen joulukuussa ja tammikuussa tekemät suurhyökkäykset oli kyetty pysäyttämään ja usko armeijan kestäkykyyn oli varsin korkealla niin kansan keskuudessa kuin johtavissa piireissäkin.

Samaan aikaan suomalaisten tietämättä tehtiin Ranskassa suuria suunnitelmia. Tammikuun 24. päivänä Pariisissa, sotaministeriössä Vincennesin linnassa, kokoontui Ranskan poliittinen ja sotilaallinen johto keskustelemaan siitä, miten Ranskan olisi toimittava suomalais-venäläisen konfliktin suhteen. Paikalla olivat pää-, ulko- ja sotaministeri Edouard Daladier, puolustusvoimien ylipäällikkö kenraali Gamelin sekä muutamia ulkoministeriön ja sotaministeriön korkeimpia virkamiehiä.⁽²⁾

Kokouksessa hyväksyttiin toimintasuunnitelma, joka merkitsi aktiivista toimeen tarttumista Suomessa. Päätettiin ryhtyä operaatioon, johon kuuluivat seuraavat kohdat:

1. Petsamon ja Murmanskin satamat saarretaan sukellusveneillä ja venäläiset pinta-alukset karkoitetaan alueelta ilmavoimien ja pinta-alusten avulla. Tarkoituksena on katkaista Petsamoa miehittäneiden venäläisvaruskuntien huoltoyhteys ja näännyttää venäläisjoukot

- nälkään.
2. Puolan Ranskassa majaa pitävän pakolaishallituksen joukot ottavat haltuunsa Petsamon.
  3. Liittoutuneitten joukot nousevat maihin Petsamossa.
  4. Joukot vakiinnuttavat asemansa ja valmistautuvat jatkotoimintaan.

Jatkotoiminnaksi ajateltiin mahdollisesti yhteistoiminnassa suomalaisten kanssa kukistaa Petsamossa taistelevat venäläisdivisioonat ja siten vapauttaa alueen suomalaisjoukot siirtymään etelämmäksi. Välyteltiin myös ajatusta yhteisestä operaatiosta, jonka tavoitteena olisi Muurmannin radan katkaiseminen.

Operaation toteuttamiseen uskottiin riittävän kolmesta neljään prikaatia, eli noin 25000–30000 miestä. Enempää ei vaikeiden kulku- ja huoltoyhteyksien vuoksi arveltu voitavankaan lähettää. Koostumukseksi suunniteltiin yhtä ranskalaista alppijääkäriprikaatia, yhtä Puolan armeijan prikaatia ja lisäksi yhtä tai kahta brittiprikaatia.(3)

Ranskalaisten osuus joukoista oli tammikuun lopulla jo varsin hyvässä mallissa. Pääministeri Daladier oli 4.1.1940 määrännyt alppijääkäriprikaatin perustamisen Suomea varten - käskyssä erikseen mainittiin, että prikaatin oli tarkoitus taistella Suomessa. Joukot oli jo koottu, ja valmisteluiden aikataulu oli tähdätty niin, että prikaati olisi valmis lähtemään Suomeen maaliskuun puolivälissä. Tämä oli pääministerin asettama ehdoton takaraja.(4)

Olennainen osa suunnitelmaa oli operaatioajatuksen kauppaaminen briteille. Ranskalla ei nimittäin ollut voimavaroja sen toteuttamiseen; sen laivasto oli käytössä Välimerellä ja maajoukot kiinni koillisrintaman puolustuksessa. Tarkoitus oli saada britit niin kiinnostuneiksi operaatiosta, että nämä ottaisivat sen toteuttamisesta päävastuun.(5)

On syytä panna merkkille, että nämä suunnitelmat eivät missään nimessä olleet mitään esikuntaupseeriston ajankulukseen laatimia paperioperaatioita, vaan todella osa Ranskan sodankäyntiä ja ulkopoliittikkaa. Siitä oli takeena pääministeri Daladier. Hänellä oli kolmen hallituksen tärkeimmän viran haltijana käytännössä valtuudet päättää Ranskan sodankäynnistä. Joukkojen valmisteleminen matkaan on sekin todiste siitä, että hanke oli merkittävä osa Ranskan sotapolitiikkaa.

Hankkeen tausta

Usein on sanottu, että talvisodan aikana Suomi oli koko maailman mielenkiinnon keskiössä. Ranskassa kuitenkin kiinnostus oli omistautuneempaa kuin missään muualla: Daladier ja muu Ranskan poliittinen johto piti Suomen kohtaloa taistelussa Neuvostoliittoa vastaan niin tärkeänä, että sen eteen olisi syytä uhrata voimavaroja Ranskan omasta mies- ja materiaalipulasta kärsivästä puolustuksesta. Daladier näytti olevan suostuvainen jopa ryhtymään sotaan Neuvostoliittoa vastaan, mikäli Suomen tehokas auttaminen sitä vaatisi.(6) Mistään muualta kuin Ranskasta ei oltu valmiita lähettämään Suomeen oman armeijan osastoja ja ottamaan riskiä sodasta Neuvostoliiton kanssa. Esimerkiksi Ruotsissa ja Italiassa puuhattiin vain vapaaehtoisten saattamista matkaan.

Talvisodan alussa ei vaikuttanut siltä, että Suomi olisi herättänyt

juurikaan huomiota Ranskan poliittisessa johdossa. Suomen hallitus esitti joulukuun alussa Ranskalle ja Britannialle avunpyynnön sotamateriaalin saamiseksi. Daladierin hallitus kyllä vastasi pyyntöön myönteisesti, mutta avun perille saamiseksi ei tehty mitään. Hallitus ei saanut aikaan edes päätöstä siitä, mitä aseita Suomeen lähetettäisiin, puhumattakaan siitä, että kalustoa olisi ryhdytty keräämään.(7)

Hämmästyttävällä tavalla Suomi kuitenkin nousi syrjäisestä asemastaan jokapäiväisen poliittiseen ja julkiseen keskusteluun mukaan ja keskeiselle sijalle pääministerin työjärjestyksessä ja Ranskan sotastrategiassa. Kehityksen taustalla oli suuria ja monitahoisia ulko- ja sisäpoliittisia tekijöitä, joita olisi tarkasteltava perinpohjin, jotta kehityksen tausta voitaisiin täysin ymmärtää. Tässä esityksessä siihen ei ole mahdollisuuksia. Sen sijaan tuon esille kaksi taustatekijöistä irti nousevaa tapahtumaketjua. Vaikka tietty historiallinen kehitys on aina olosuhteista ja kokonaistilanteesta riippuvaa, tarvitaan usein joku tai joitakuuta erillisiä tapahtumia, jotka laukaisevat kehityksen käyntiin. Ranskan talvisodanaikaisessa Suomen-politiikassa oli kaksi laukaisijaa, jotka olivat tapahtumakehityksen kannalta erityisen keskeisiä. Ne olivat julkisen sanan voimakas reaktio Suomen puolesta ja suomalaisten aloitteet liittoutuneitten sotilasoperaatiosta Petsamoon ja Pohjois-Suomeen.

Julkisen sanan reaktio

Ranskan hallitus siis oli Suomen sodan alkupäivinä varovainen käännteissään. Lehdistön reaktio sen sijaan oli suorasanainen. Neuvostoliiton hyökkäys tuomittiin yksimielisesti ja välittömästi. Suomen puolesta nousi nopeasti lehdistön yhteinen kiihkeä rintama, jonka veroista ranskalaisten tiedotusvälineiden historiasta ei ole helppo löytää.(8) Tämä kampanja sinänsä ei ollut leimallisesti ranskalainen ilmiö, olihan Neuvostoliiton tuomitseminen yleismaailmallista. Poikkeuksellista oli reaktion raivokkuus.

Ranskalaistoimittajat ohittivat nopeasti reaktion ensimmäisen vaiheen, sen jossa hyökkääjä tuomittiin, ja pääsi toiseen, jossa alettiin vaatia hallitukselta toimintaa Suomen puolesta. Pariisilaistoimittajat odottivat Ranskan asettavan peliin taloudellisten ja materiaalisten uhrausten ohella myös poliittisen panoksen. He vaativat diplomaattisuhteiden katkaisemista Neuvostoliittoon. Tämä olisi ollut merkittävä poliittinen päätös: Ranska olisi virallisesti asettanut Suomen puolelle ja laittanut arvovaltansa peliin. Äärioikeistolainen *L'Action française* ei 17.12.1939 jättänyt mitään arvailujen varaan:

On suljettava Venäjän suurlähetystö Pariisissa!

On suljettava se nopeasti!

On suljettava se sitäkin nopeammin!

Aluksi lehdistö keskittyi Neuvostoliiton sättimiseen. Suomen auttaminen tuli kirjoituksiin mukaan vasta joulukuun loppupuolella. Ensin vaadittiin tehokasta materiaaliapua ja vähän ajan kuluttua jo sotilaallista operaatiota Suomen tueksi:

Petsamossa vain pieni laivasto-osasto katkaisisi puna-armeijan huoltoreitin, mikä johtaisi venäläisen osaston tuhoon, ainakin antautumiseen ilman taistelua.

L'Action française, 20.12.1939.

On autettava Suomea, on osallistuttava sen ponnistuksiin, kaikki mahdollinen on tehtävä, jotta Neuvostoliiton tappio korostuisi. On seistävä Suomen rinnalla.

Le Matin, 10.1.1940.

*Le Matin*in kirjoituksesta on luettavissa ajatus, jonka mukaan Suomelle annettava materiaaliapu ei riittäisi. Vaatimus Suomen rinnalla seisomisesta oli konkreettinen: ranskalaisen sotilaan on seistävä suomalaisen sotilaan rinnalla ja autettava tätä torjumaan hyökkääjä.

Sympatia Suomelle ei johtunut pelkästään sen uhanalaisesta asemasta. Merkittävä taustatekijä oli voimakas antikommunistinen virtaus, joka oli saanut Neuvostoliiton ja Saksan liitosta lisää voimaa. Hallitukselta kärkettiin tehokasta tukea Suomelle, vaikka oikeastaan siltä haluttiin toimia Neuvostoliittoa vastaan. Niiden toivottiin samalla estävän ranskalaiskommunisteja toimimasta ja johtavan ehkä jopa koko kommunistien aatteen katoamiseen:⁽⁹⁾

On tehtävä kaikki mahdollinen sen eteen, että kommunismi kärsii Suomessa lopullisen sotilaallisen tappion.

Le Matin, 5.1.1940.

Le Matin ja *L'Action française* olivat molemmat varsin oikeistohenkisiä lehtiä, joten niiden kommunisminvastaisuutta ja Suomi-sympatioita ei tarvitse ihmetellä. Hallitusta painostettiin tukemaan Suomea kuitenkin lähestulkoon kaikilta puoluekentän suunnilta, ei vain oikeistosta. Edouard Herriot, edustajainhuoneen puhemies ja radikaalisosialistien entinen pääministeri, sanoi edustajainhuoneessa 12. helmikuuta:

Kaukana pohjoisessa taistelee pieni kansakunta, jonka sankarillisuutta maailma hämmästelee, heikkoja murskaavaa ja haavoittuneita lopettavaa valtakuntaa vastaan. – – Suomi ei ole vain länsimaisen sivistyksen etuvartio. Sen voitto, joka on puhdas kuin lumi, on myös hengen ensimmäinen voitto materiasta, humanien arvojen ensimmäinen voitto brutaaliudesta.

Herriot käyttää lausumassaan talvelle 1940 hyvin tyypillistä retoriikkaa, jossa Suomen taistelulle annettiin suuri symbolinen arvo. Suomea arvostettiin paljon siksi, että siitä lähtien, kun Saksa oli aloittanut ekspansio politiikkansa, ei yksikään pikkuvaltio ollut ollut halukas ja kykenevä pysäyttämään suuren valtakunnan laajentumishalua. Yhtäkkiä Suomi näytti siinä onnistuvan. Sen vuoksi hallitukselle sälytettiin vastuu siitä, että Suomen oli saatava säilyä läpi koettelemuksensa. Maltillinen *Le Temps* kirjoitti 7. helmikuuta:

Jos Suomi lopulta taipuu kunnollisen ja todellisesti hyödyllisen avun puutteessa, Eurooppa tulee tehneeksi vakavimman erehdyksensä oman kohtalonsa kannalta. Ne, jotka tällöin ovat jättäneet velvollisuutensa täyttämättä – näihin myös Ranska lukeutuu – tuntevat niskoillaan historian musertavan taakan.

Neuvostoliittoon kohdistui talvisodan aikana ranskalaislehdistössä vähintään yhtä kovaa arvostelua kuin Saksaan, mikä on hämmästyttävää; olihan Saksa sentään sodassa Ranskaa vastaan. Ranskassa kahden diktatuurin kuitenkin käsitettiin olevan keskenään tiiviissä liitossa, ja sen vuoksi uskottiin Neuvostoliiton vaikeuksien olevan tappio Saksallekin:

(10)

Suomen rintama on paikka, jossa meidän on saatava tämän sodan ensimmäinen suuri voitto, ei pelkästään Stalinin Venäjältä, vaan myös Saksasta.
L'Action française, 31.12.1939.

Tämä sitaatti kuvaa hyvin sitä, miten kiinteässä yhteydessä Saksan ja Neuvostoliiton oletettiin olevan. Tätä ajatusta jatkettiin vieläkin pidemmälle: parlamentissa oli usean puolueen edustajista koostunut varsin vaikutusvaltainen fraktio, joka kannatti rauhan solmimista Saksan kanssa.(11) Ryhmän mukaan Ranska soti väärää vihollista vastaan ja rauha olisi tehtävä, jotta päästäisiin yhdessä Saksan kanssa Neuvostoliiton kimppuun.

Lehdistö muokkasi tehokkaasti lukijoidensa suhtautumista suomalais-venäläiseen konfliktiin. Mediatutkija Pierre Laborie on tutkimuksissaan todennut, että lehdistössä käytettiin venäläisistä säännönmukaisesti kielteisiä mielikuvia herättäviä ilmauksia. Yhtä säännönmukaisesti Suomeen yhdistettiin vain myönteisiä asioita. Niinpä elokuvateatterin uutiskatsauksessa kuvailtiin suomalaissotilasta "arkkienkeliksi, joka suksin liukuu pitkin viattoman puhdasta hankea ja taistelee pahan voimia vastaan." Venäläiset taas esitettiin lehdistössä esimerkiksi orjajoukiksi, alkukantaisiksi pedoiksi ja raakalaisiksi. Jopa todettiin, että "ihmiset polveutuvat apinoista, paitsi mitä tulee neuvostoliittolaisiin, he ovat apinoita edelleen."(12)

Julkisen sanan voimakassanisella propagandalla Suomen puolesta ja Neuvostoliittoa vastaan oli suuri merkitys siksi, että Daladierin hallituksen asema oli alkanut järkkyä syksyn mittaan. Hänellä oli ollut hämmästyttävä kansansuosio vielä syyskuussa 1939, mutta sodan, säännöstelyn ja poikkeuksellisten olojen jatkuminen alkoi nakertaa sitä vähitellen.(13) Ranskan kansalla oli talven koittaessa jo huomattavia vaikeuksia ymmärtää sodan tarkoitusta ja päämääriä. Miksi puolustautua hyökkäykseltä, jota ei tullut? Marraskuussa parlamentissa käytiin hallituksen luottamuksesta äänestys, josta Daladier häidin tuskin selvisi.(14) Siitä eteenpäin hän oli hyvin herkkä yleisen mielipiteen liikkeille. On selvästi havaittavissa, että pääministeri tarttui toimeen Suomen avustamiseksi sitä rivakammin, mitä voimakkaampi oli lehdistöltä tullut painostus.

Suomalaisten aloitteet interventioista

Suomella oli Pariisissa kaksi tarmokasta asiamiestä. Heidän toiminnallaan oli merkittävä, ehkä jopa ratkaiseva vaikutus siihen, että Ranskassa avustustoiminta sai niin suuret mittasuhteet. Asiamiehet olivat Suomen Pariisin-lähettiläs Harri Holma ja aseapuasioissa Pariisiin saapunut eversti Aladár Paasonen. Joulukuun alkupuolella heillä ei ollut mahdollisuuksia juurikaan päästä vaikuttamaan asioiden kulkuun, sillä Ranskan hallitus, vaikkakin suhtautui myönteisesti Suomelle lähetettävään apuun, ei tuntunut aidosti omistautuvan sille. Tilanne kuitenkin muuttui nopeasti joulun 1939 aikoihin.

Joulun alla pidettiin liittoutuneitten ylimmän sotaneuvoston kokous Pariisissa. Ylimpään sotaneuvostoon kuuluivat Britannian ja Ranskan pääministerit sekä kummankin maan korkein sotilasjohto. Sillä oli

korkein päätösvalta liittoutuneitten sotastrategiassa. Tässä joulukuun kokouksessa Suomen sota oli yksi tärkeimmistä keskustelunaiheista, ja siellä tehtiin päätös ottaa Suomen avustaminen osaksi liittoutuneitten sotastrategiaa ja antaa Suomelle kaikkea mahdollista apua.(15)

Suomen Pariisin-lähettiläs Holma tapasi kokouspäivän iltana Ranskan varaulkoministeri Champetier de Ribesin, joka oli ollut mukana korkeimman sotaneuvoston keskusteluissa. Ministeriltä saamiensa tietojen pohjalta Holma tiedotti ulkoministeriölle Helsinkiin, että liittoutuneet olivat päättäneet lähettää joukkoja avuksi, jos Ruotsi ja Norja liittyisivät sotaan Suomen puolella.(16) Näinhän kokouksessa ei ollut sovittu. Epäselvää on, oliko Holmalle annettu tieto väärinkäsitys vai ranskalaisten tai Holman tarkoituksellinen harhautus. Epäily harhautuksesta istuu hyvin siihen, että Holma talven edetessä pyrki kaikin tavoin, jopa valonaroin keinoin, edesauttamaan liittoutuneitten sotilasoperaatiota Suomeen.

Väärinkäsityksen seurauksena Helsingistä lähetettiin 22.12. Pariisiin ja Lontoon edustustoille sähköiset, joissa Holmaa ja Lontoon-lähettiläs G. A. Gripenbergiä pyydettiin ilmoittamaan asemamaidensa ulkoministereille, että suomalaiset tiesivät liittoutuneitten suunnittelevan joukkojen lähettämistä ja että Suomi todella kaipasi tämänkaltaista apua.(17) Lontoossa Suomen pyyntö ei herättänyt sen kummempia toimenpiteitä. Pariisissa sen sijaan se pantiin tarkoin merkille.

Helsingin ohjeiden mukaisesti Holma esitti samalla kertaa Daladierille toisenkin pyynnön, joka oli aiemmin esitetty briteille. Ranskan hallitusta pyydettiin lähettämään Petsamoon Puolan pakolaishallituksen laivaston aluksia. Holma (mahdollisesti yhteistyössä Paasosen kanssa) lisäsi itsenäisesti pyyntöön ehdotuksen lähettää Suomeen myös puolalaisia maajoukkoja. Daladier ja paikalla ollut Puolan pakolaishallituksen pääministeri Wladyslav Sikorski innostuivat asiasta välittömästi. Jo seuraavana päivänä Daladier otti virallisesti kantaa liittoutuneitten suoran sotilaallisen avun puolesta. Hän lähetti Lontooseen Ranskan lähettiläälle Corbinille viestin, jossa kertoi Ranskan hallituksen päättäneen "tydyttää mahdollisimman täydellisesti ja ripeästi Suomen hallituksen toiveet" Puolan laivaston ja armeijan osastojen lähettamisestä Petsamoon.(18) Daladier teki siis tässä vaiheessa selkeän päätöksen yrittää saada operaatiosta Suomen sotaan osa liittoutuneitten sotastrategiaa.

Eversti Paasonen sai jouluaattona toimitettua Daladierille oman ehdotuksensa operaation toteuttamiseksi. Hän ehdotti liittoutuneitten ja suomalaisten maajoukkojen yhteistä operaatiota, jonka tavoitteena olisi ensin Petsamon alueen haltuun ottaminen ja sen jälkeen hyökkäys Murmanskin radan suuntaan.(19) Ranskassa tällaista operaatiota ei ollut ajateltu, mutta nyt Paasosen sanat otettiin vakavasti. Kun sitten tammikuun lopulla Ranskassa laadittiin operaatiosuunnitelmaa interventiota Suomen sotaan, Paasosen ajatukset olivat hyvässä muistissa; ranskalaisten suunnitelma oli paljolti Paasosen ehdotuksen mukainen.(20)

Suomalaisten asiamiesten toiminnalla oli siis huomattava vaikutus ranskalaisiin. Vaikutusmahdollisuuksia edisti se, että Ranskan johto oli varsin huonosti perillä Suomen tilanteesta, eivätkä he osanneet suhtautua riittävän kriittisesti saamiinsa tietoihin. Toisaalta oli myös perusteltua luottaa näihin tietoihin Suomen lähettiläältä ja upseerilta, jota pidettiin Suomen ylipäällikön edustajana.

Lopuksi

Helmikuussa liittoutuneitten ylimmän sotaneuvoston kokouksessa päästiin yhteisymmärrykseen siitä, että Suomeen lähetetään liittoutuneitten siirtoarmeija. Operaation toteuttamisen päävastuu annettiin briteille. Molemmat päätökset olivat juuri ranskalaisten tammikuun suunnitelmissa asettamien toiveiden mukaisia. Sen sijaan operaatiosuunta valittiin brittien haluamalla tavalla: tarkoitus oli nousta maihin Narvikissa, edetä Pohjois-Ruotsiin ja ottaa haltuun siellä olevat rautamalmialueet – ja vasta sen jälkeen lähettää osa siirtoarmeijaa Suomen avuksi.⁽²¹⁾ Ranskalaiset myöntivät tähän, koska heille olennaista oli, että operaatio toteutuu, ei niinkään operaatiosuunta.

Valmistelut kuitenkin kestivät, ja Suomi alkoi helmikuun lopulla näyttää merkkejä rauhanhalusta. Daladier hätäntyi, sillä hän ymmärsi, ettei kykenisi pitämään hallituksellaan parlamentin luottamusta, mikäli Suomi taipuisi rauhaan. Sen vuoksi hän jatkuvasti käänti liittolaiseltaan nopeampaa toimintaa. Maaliskuussa, rauhan solmimisen ollessa enää vain tuntien kysymys, Daladier epätoivoissaan käski operaatiota varten perustun alppijääkäriprikaatin aloittamaan matkansa kohti Suomea. Kuljetusaluksia oltiin täyttä päätä lastaamassa Cherbourgin satamassa, kun tieto rauhasta lopetti valmistelut ja peruutti koko operaation.

Hanke siis päättyi huonosti, eikä hyvin käynyt Daladierin hallituksellekaan. Kuusi päivää rauhan solmimisen jälkeen edustajainhuoneessa käytiin tulikivenkatkuinen keskustelu hallituksen tehottomasta avusta Suomelle. Keskustelun jälkeen äänestettiin hallituksen luottamuksesta. Hallitus ei saanut taakseen riittävää enemmistöä ja joutui eroamaan.

Viitteet:

1. Artikkelin perustuu Historiallisen Yhdistyksen seminaarissa Helsingissä 28.10.2003 pidettyyn esitelmään. **(Takaisin tekstiin.)**
2. Kokous sotaministeriössä 24.1.1940, muistiinpanoja. Service Historique de la Marine (SHM) Pariisi, Sous-série 1 BB2, correspondences au depart, Correspondences des differents de l'état-major général (c.1920.–c.1946). État-major général, Section d'Etudes (EMG/SE). **(Takaisin tekstiin.)**
3. Operaatiosuunnitelmat ja joukkojen suunnitellut kokoonpanot ks. "Interventiota Skandinaviaan käsittelevä nootti", 22.1.1940, Service Historique de l'Armée de Terre (SHAT) 27 N 6; "Operaatio Pohjois-Suomeen" -niminen muistio 23.1.1940, Archives Nationales (AN), fonds Daladier, AD/3 DA 7; Darlan (amiraali, laivaston komentaja) Pohjois-Euroopan tilanteesta Gamelinille ja Daladier'lle 26.1.1940. SHAT 27 N 4; "Muistio sodan yleisstrategiasta" 23.1.1940, AN AD/3 DA 7; "Nootti liittyen Suomen ja Skandinavian sotänäyttämöihin" (Gamelin Daladier'lle); 27.1.1940, SHAT 27 N 8; "Operaatio Pohjois-Suomeen" -niminen muistio 23.1.1940; AN AD/3 DA 7. **(Takaisin tekstiin.)**
4. Gamelinin nootti päämajalle, 3.1.1940, SHAT 27 N 16; Gamelin vastaa Daladier'lle 4.1.1940, AN 496 AP 21 dr 7; Girault, René, Les relations franco-soviétiques après septembre 1939. Sivut 263–279 teoksessa *Comité d'histoire de la 2e guerre mondiale, Français et britanniques dans la drôle de guerre, Actes du colloque franco-britannique tenu à Paris du 8*

- au 12 décembre 1975. Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris 1979. s. 270–271. (Takaisin tekstiin.)
5. Periaatteen brittien houkuttelemiseksi sitoutumaan operaatiohankkeeseen päätti pääministeri Daladier mainitussa sotaministeriössä pidetyssä kokouksessa 24.1.1940. (Takaisin tekstiin.)
  6. Myös tämän lausunnon Daladier esitti kokouksessa 24.1.1940. (Takaisin tekstiin.)
  7. Nevakivi, Jukka, *Apu jota ei annettu. Länsivallat ja Suomen talvisota 1939–1940*, WSOY, Helsinki 2000, s. 79–95. (Takaisin tekstiin.)
  8. Crémieux-Brilhac, Jean-Louis, *Les Français de l'an 40, 1 : La guerre oui ou non?* Gallimard, Paris 1990. (Takaisin tekstiin.)
  9. Antikommunistista Eck, Jean-François, "Les droites : sus aux moscoutaires!", s. 45–49; Azéma, Jean-Pierre, "Anticommunismes et anticommunistes", s. 31–37; Berstein, Serge, "Les radicaux : il existe désormais un ennemi à gauche", 57–60; Sadoun, Marc, "Les socialistes : des faux freres qui menent le double jeu", s. 62–71, kaikki teoksessa *Le Parti Communiste Français des années sombres 1938–1941, Actes du colloque organisé en octobre 1983*. Editions de Seuil, Paris 1986. Ks. myös Bonnefous, Édouard, *Histoire politique de la 3e république, tome 7e, La course vers l'abîme : La fin de la 3e République (1938–1940)*, Presses Universitaires Françaises, Paris, 1967, s. 124. Kommunistien toiminnan tyrmämisestä ks. Richer, Philippe, *La drôle de guerre des français, 2 septembre 1939 – 10 mai 1940*, Olivier Orban, Paris 1990. (Takaisin tekstiin.)
  10. Ranskan ulkoministeriön käsitys asiasta oli joulukuussa juuri tällainen, ks. ulkoministeriön poliittisen osaston johdon nootti Suomen avustamisesta 18.12.1939, Ministère des Affaires étrangères, Pariisi (MAE), Papiers 40, Papiers Fouques-Duparc no 29. (Takaisin tekstiin.)
  11. Crémieux-Brilhac 1990, s. 50; Crémieux-Brilhac, Jean-Louis, "L'opinion publique française, l'Angleterre et la guerre (septembre 1939–juin 1940)", s. 1–51 teoksessa *Comité d'histoire...*; Michel, Henri, *La drôle de guerre*, Hachette, Paris, 1971, s. 193. (Takaisin tekstiin.)
  12. Laborie, Pierre, *Résistants, Vichysois et autres, l'évolution de l'opinion et des comportements dans le Lot de 1939 à 1944*. Centre National de la Recherche Scientifique, Paris, 1980, s. 102; Crémieux-Brilhac 1990 s. 341–346. (Takaisin tekstiin.)
  13. René Remond, "Introduction", kirjassa *Edouard Daladier, chef de gouvernement, avril 1938 septembre 1939*, sous la direction de René Rémond et Janine Bourdoin. Presses de la fondation nationale des sciences politiques, Paris 1977, s. 9–21. (Takaisin tekstiin.)
  14. du Réau, Elisabeth, *Edouard Daladier*, Editions Fayard, Paris, 1990, s. 408; Crémieux-Brilhac 1990 s. 212–215. (Takaisin tekstiin.)
  15. Kokouksen pöytäkirjat ja selvitys taustatekijöistä Bédarida, François, *La stratégie secrète de la drôle de guerre, le Conseil Suprême Interallié, Septembre 1939 – Avril 1940*. Centre nationale de la recherche scientifique, Paris 1979, s. 190–195, 219–220. (Takaisin tekstiin.)
  16. Holma ulkoministeriölle Helsinkiin 20.12.1939. UM 109/C2/e. (Takaisin tekstiin.)
  17. Harri Holman raportti "Suomelle annetun avun esihistoria" 6.2.1940, Kansallisarkisto, Harri Holman kokoelma, raportit 1940; Paasonen, Aladár, *Marsalkan tiedustelupäällikkönä ja ballituksen asiamiehenä*, Weilin+Göös, Helsinki 1974, s. 88; Ulkoministeriö Gripenbergille ja Holmalle 22.12.1939. Ulkoministeriön arkisto 109/C2/e. (Takaisin tekstiin.)
  18. Daladierin sähke Corbinille keskustelustaan Holman kanssa, 23.12.1939, MAE Papiers 40, Reconstitution Fouques-Duparc, n:o 29; Nevakivi 2000, s. 153–154. (Takaisin tekstiin.)
  19. Venäläis-suomalainen konflikti – yleislinjauksia", eversti Paasosen muistio Daladierille, SHAT 27 N 8. "Conduite générale de la guerre". (Takaisin tekstiin.)
  20. Ks. alaviite no. 4. (Takaisin tekstiin.)

21. Kokouksen pöytäkirjat ja selvitys taustatekijöistä Bédarida 1979, s. 190–195, 219–220. ([Takaisin tekstiin.](#))

Henrik Tala on Helsingin yliopiston historian laitoksesta valmistunut filosofian maisteri.

